

Kunnskapsdepartementet

Forskningsrådets rolle og funksjoner i det norske forskningssystemet

Vi viser til Kunnskapsdepartementets (KD) invitasjon til å gi innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet med spesiell vekt på Norges forskningsråds (Forskningsrådet) rolle og funksjon.

Innhold i NTNUs innspill

Forskningsrådet spiller en viktig rolle for hele det norske forskningssystemet.

Merverdi

Sikre høy kvalitet

Korrigerer potensielt iboende svakheter i forskningssystemet

- Balanse mellom grunnleggende langsiktig forskning og utfordringsdrevet/tematisk forskning (også konkurranse her)
- Framskaffe kunnskap som er avgjørende for Norge

Bevaringspunkter

- Fri grunnleggende forskning
- Store åpne konkurransearenaer for forskning og infrastruktur
- Forskningspolitisk rådgiving

Forbedringspunkter

Forskningsrådets arbeidsform og kompetanse

Virkemidler som krever samarbeid i systemet

Dynamiske virkemidler

I tillegg uttaler vi oss om

- Hvordan forskningsrådsfinansiering virker inn på vår virksomhet
- Universitetenes strategiske rolle i systemet
- Samvirket mellom nasjonale virkemidler og EUs virkemidler
- Kunstnerisk utviklingsarbeid

Postadresse

7491 Trondheim
Norway
Høgskoleringen 1

Org.nr. 974 767 880

postmottak@ntnu.no
www.ntnu.no

Besøksadresse

Hovedbygningen

Telefon

+47 73595000

Saksbehandler

Morten Størseth

Tlf: 90077472

Innledende betraktninger

I dette innspillet bruker vi i all hovedsak vårt eget universitet som eksempel. Vi vil imidlertid understreke at Forskningsrådet spiller en viktig rolle for hele det norske forskningssystemet.

NTNU har som strategisk utviklingsmål å øke suksessen på eksterne konkurransearenaer, og Forskningsrådet er her helt sentral. NTNU har inntekter på omkring 1 mrd. kroner fra Forskningsrådet årlig. Bevilgningene fra rådet utgjør en stor andel av våre midler til forskning og forskningsinfrastruktur, og hvordan Forskningsrådet innretter sine satsinger og virkemidler er av avgjørende betydning for oss. Midlene fra Forskningsrådet er viktige for å medfinansiere og realisere konkrete prosjekter, til at vi utvikler samarbeid med andre forskningspartnere, og ikke minst til å sikre høy kvalitet forskningen vår.

Den eksterne kvalitetsvurderingen Forskningsrådet foretar gjennom bruk av internasjonale fagfeller er sentral for kvalitetsutviklingen vår. Våre miljøer utvikler seg gjennom å søke eksterne midler, det gjelder både på områder der vi ligger langt fremme og på områder der fagmiljøene trenger å utvikle seg. Den nasjonale forskningsrådsarenaen er også viktig for at vi skal kunne lykkes godt innen de europeiske virkemidlene.

Forskningsrådet må ha gode, transparente evalueringsprosesser med tydelige evalueringskriterier for å skape legitimitet. Man kunne tenkt seg at store institusjoner som NTNU, selv kunne fordele midler til forskning og infrastruktur internt. Det vil vi advare mot. I et lite land som vårt er det effektivt at kvalitetsvurderingen ikke skjer innen hver enkelt institusjon, men nasjonalt. Vi tror også at det bidrar til høyere kvalitet enn om hver enkelt institusjon selv skulle gjort disse vurderingene. At det er en ekstern part som vurderer kvaliteten bidrar til høy legitimitet. Vi bruker Forskningsrådets kvalitetsvurderinger når vi tildeler egne strategiske midler til forskning, f.eks. i vårt [Stjerneprogram](#).

Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

Rollen rådet ivaretar ift. forskningsinstitusjoner som universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter (og helseforetak) skiller seg en del fra rollen rådet har ift. å støtte FoU i næringslivet. Den siste rollen handler i sin kjerne om å finansiere prosjekter som kan bidra til innovasjon i bedriftene og til høy verdiskaping.

Rollen ift. forskningsinstitusjonene er mer kompleks og mangefasettert, men merverdien av å kanalisere midler gjennom Forskningsrådet bør hele tiden være ledestjernen. Hvorfor skal midler kanaliseres gjennom Forskningsrådet og ikke direkte til de forskningsutførende institusjonene?

Som nevnt over handler det først og fremst om å sikre høy kvalitet. Moderne forskning krever store investeringer i mennesker og infrastruktur, og det er ikke nok midler til at alle

prosjekter kan realiseres. Konkurransbaserte arenaer gjennom Forskningsrådet bidrar til at de beste prosjektene vinner fram. Alle sammenliknbare land organiserer tildeling av forskningsmidler gjennom forskningsråd.

Dernest handler det om å korrigere potensielt iboende svakheter i systemet.

Forskningsrådet bidrar til å skape helhet i systemet, balanse mellom ulike virkemidler, balanse mellom grunnleggende forskerinitiert forskning og utfordringsdrevet/tematisk forskning, og balanse mellom virkemidler rettet mot ulike sektorer.

Forskningsrådet kan bidra til forskningssystemet skaffer kunnskap som er viktig for samfunnet, men som forskningsmiljøene av ulike grunner ikke evner å prioritere høyt nok selv. Manglende prioritering kan være knyttet til mangel på ressurser eller at det ikke er så stor faglig prestisje knyttet til feltet. I slike tilfeller kan det være bra at politikere og Forskningsrådet bidrar til å heve fagutviklingen.

Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover? Nevn gjerne tre forbedringspunkter og bevaringspunkter og begrunn kort hvorfor.

Vi har forstått det slik at regjeringen har klargjort at premisset for gjennomgangen er at Forskningsrådet skal bestå som ett råd. Det er vi glade for.

Tre bevaringspunkter

Fri forskerinitiert forskning

Den er særdeles viktig for det norske forskningssystemet å opprettholde nivået i støtten til grunnleggende forskning gjennom Forskningsrådet. Virkemidler som Senter for fremragende forskning og fri prosjektstøtte bidrar til vitenskapelig fornyelse og vitenskapelig kvalitet i front av den internasjonale utviklingen. Den frie prosjektstøtten er også viktig for den enkeltes faglige karriere.

De økonomiske rammene til den forskerinitierte forskningen bør økes, men enda viktigere er det denne forskningen har forutsigbare rammer. Regjering og Storting bør finne måter å bidra til forutsigbarhet for slik forskning. Dette er særlig viktig nå som Forskningsrådet i større grad har gått over til løpende søknadsfrister.

Store åpne konkurransearenaer for forskning og infrastruktur

Det er viktig å bevare den konkurranseutsatte arenaen som Forskningsrådet representerer både for forskerinitiert forskning og mer politisk initiert forskning eller utfordringsdrevet forskning. Det må ikke skapes et motsetningsforhold mellom disse arenaene. Begge arenaene krever forskning av høy kvalitet, og begge arenaene krever samarbeid. På tvers av landegrenser, sektorer og fag.

Også den tematiske forskningen må være tilstrekkelig forskerinitiert. For at de beste ideene og prosjektene skal vinne fram er det viktig at ikke utlysningene er for snevert definert, men gir rom for nytenking i fagmiljøene.

Vi vil påpeke hvor viktig senterordningene (SFF, SFI, etc.) og infrastrukturordningen har vært for utviklingen av kvaliteten i norsk forskning. Slike virkemidler virker strukturere i det norske forskningssystemet. Vi mener at nivået på bevilgningene til disse virkemidlene bør opprettholdes og helst økes. Erfaringsmessig har det vært få sentra for fremragende forskning innen teknologi. Forskningsrådet bør vurdere hvordan utlysningene kan innrettes slik at også teknologirettet forskning, som ofte er tverrfaglig, kan vinne fram.

Infrastrukturordningen er svært viktig for at norske miljøer kan henge med i den internasjonale konkurransen, være attraktive for de beste forskerne og for at de kan bidra i den internasjonale forskningsfronten. Forskningsdata er en stadig viktigere ressurs, og åpen tilgang til forskningsdata vil kunne bidra til nye forskningsfunn, men også bidra til innovasjon og verdiskaping i samfunnet.

Samfunnets behov for løsninger på kort sikt (politisk initiert) må balanseres godt opp mot langsiktig faglig utvikling. Viktigheten av kunnskapsberedskap så vi tydelig under pandemien hvor langsiktig grunnleggende forskning ble avgjørende for å utvikle nye vaksiner på rekordtid. Forskningsinstitusjonene har ikke mulighet til å ivareta dette ansvaret over egen rammebevilgning.

Forskningsrådet må skape denne balansen (ulike TRL nivå) gjennom målrettet virkemiddelbruk. De ulike porteføljestyrene i Forskningsrådet må utvikle sin virkemiddelbruk fortløpende etter den faglige utviklingen og behovene i samfunnet og i forskningssystemet. Dette må skje i tett dialog med fagmiljøene, næringsliv/offentlig sektor og politiske myndigheter.

Regjeringen og forskningssystemet trenger forskningspolitiske råd. Vi opplever at regjeringen gir utydelige signaler om rådgivningsrollen til Forskningsrådet. NTNU mener at Forskningsrådet fortsatt bør ha en tydelig og *uavhengig* rolle som forskningspolitisk rådgiver. Utøvelsen av denne rollen bidrar til koordinering av forskningsinnsatsen.

Forskningsrådet bør ikke ha en monopolrolle som regjeringens forskningspolitiske rådgiver. Regjeringen bør systematisk lytte til flere aktører, men Forskningsrådet bør fortsatt ha en viktig rolle både i å gi råd om helheten i systemet, og råd rettet mot enkeltsektorer. Dersom Forskningsrådet ikke lenger skal ha denne rollen må regjeringen få råd fra andre steder. Det bør da etableres andre koordinerende strukturer som sikrer at ressursbruk ses i sammenheng. Videre må kompetanse bygges opp andre steder i systemet på et helt annet nivå enn i dag, det vil si i departementene selv, i

forskningsinstitusjonene eller i andre uavhengige aktører som vitenskapsakademier. Det vil være ressurskrevende for samfunnet.

I henhold til vedtektene skal Forskningsrådet sørge for evaluering av norsk forskning. Slik evaluering skjer gjennom vurdering av prosjekter, men også gjennom fagevalueringer, tematiske evalueringer, evaluering av egne virkemidler og forskningssentra og evaluering av forskningsinstitutter. Til sammen bidrar dette til at Forskningsrådet sitter med god kunnskap om kvaliteten på norsk forskning. Denne kunnskapen er viktig både for at Forskningsrådet skal kunne gi gode forskningspolitiske råd, og for å utforme treffsikre virkemidler.

Forskningsrådets evalueringer bidrar med et verdifullt eksternt blikk på vår virksomhet, og vi mener at det er hensiktsmessig at Forskningsrådet i et lite land som vårt, fortsetter å ha en slik rolle. KD fastsatte så sent som i 2021 et eget rammeverk for evaluering av forskning og høyere utdanning. Det er viktig at intensjonene i rammeverket om bedre koordinering av kvalitetsevalueringen av forskning og høyere utdanning følges opp videre.

Tre forbedringspunkter

Forskningsrådets arbeidsform og kompetanse

Det er svært viktig at rådet har god kompetanse på forskning, og hvor fagutviklingen står og går. Organiseringen av Forskningsrådet må gjenspeile det som er hovedoppgavene til Forskningsrådet på ulike nivåer. Porteføljestyrene i Forskningsrådet skal ha et stort ansvar for å utvikle norsk forskning innen sine ansvarsområder. De styrende organene i Forskningsrådet er helt avhengige av en kompetent administrasjon. Administrasjon har blitt kuttet i 2023, og dette kuttet vil påvirke den samlede kompetansen til Forskningsrådet. Om Forskningsrådet kuttes ytterligere, blir også kompetansen ytterligere svekket. Det vil vi sterkt advare mot.

Styrestrukturen i Forskningsrådet har blitt stadig mindre, noe som har resultert i at antall kvalifiserte fagpersoner som har kunnet bidra til å gi gode råd om fagutvikling er sterkt redusert. Man kan stille spørsmål ved om Forskningsrådet samlet blir godt nok påkoblet fagutviklingen. Dersom ikke, vil det svekke legitimiteten blant brukerne av Forskningsrådet. Det er også en fare for at det på sikt vil kunne svekke legitimiteten hos departementene. I en slik situasjon må det tenkes klokt om arbeidsform.

Forskningsrådet bør ikke låse inne prosesser innad i Forskningsrådet, men i større grad enn i dag åpne opp mot brukerne av Forskningsrådet og samfunnet. Forskningsrådet, herunder porteføljestyrene, bør finne gode og effektive måter å organisere konsultasjonsprosesser med fagmiljøer, næringsliv og forvaltning på som sikrer nødvendige innspill og kvalitet. Som ledd i dette bør Forskningsrådet bør videre utvikle bedre analyser av fagutviklingen og effektene i systemet av egne virkemidler.

Virkemidler som fremmer samarbeid i systemet

Forskningsrådets virkemidler må fremme samarbeid mellom ulike aktører i forskningssystemet. Både nasjonalt og internasjonalt. Vi ser for eksempel at det i langsiktige samarbeidsprosjekter og sentra utvikles god komplementaritet og spisskompetanse innen områder som er viktige for Norge.

Vi viser til vårt innspill til regjerings arbeid med å øke næringslivet FoU-innsats der vi argumenterer for virkemidler som fremmer samarbeid mellom næringslivet og forskningsinstitusjonene.

Dynamiske virkemidler

På tross av det som var hensikten med porteføljestyring, oppleves virkemiddelutformingen i Forskningsrådet å ha blitt mindre dynamisk de senere årene. Dette er krevende for forskersamfunnet. Søknadsløp er standardisert og det samme er størrelsen på prosjekt/sentra. Ulike problemstillinger krever ikke samme sum penger for å løses. Ved å i større grad differensiere tildelingene til prosjekter og sentra kunne man klart å innvilge flere søknader og skape større dynamikk i systemet. Nå som det er innføres tiltak for å øke tilslagsprosenten som f.eks. karantene dersom en søknad får karakter under gitte grenser, vil en mer dynamisk bruk av virkemidler bidra til at flere forskningsmiljøer styrkes.

Løsningen på mange problemer ligger mellom fag og disipliner. Forskningsrådet kan enda bedre legge til rette for reelle fler- og tverrfaglige prosjekter og porteføljer av prosjekter som til sammen belyser problemstillinger fra ulike vinkler.

Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsvirksomhet (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?

For å kunne utvikle fremragende fagmiljøer må institusjonene kunne rekruttere dyktige yngre forskere og kunne tilby gode betingelser i hele karriereløpet. Forskningsrådet har en viktig supplerende rolle, og forskningsinstitusjonene er helt avhengig av Forskningsrådets virkemidler for å kunne tilby attraktive karriereveier for sine ansatte. Viktige momenter er:

- Tilgang til eksterntfinansiering av prosjekter og infrastruktur (gjennomføring av egne forskningsideer)
- Tilgang til ph.d. og post doktorstillinger (nødvendig for kvalifiseringsordninger)
- Mobilitetsordninger

Flere institusjoner har etablert spesielle programmer for særlig talentfulle *ynge forskere*. NTNU har etablert:

Stjerneprogrammet (karriereprogram)

Kvalifisering til programmet gjennom god evaluering/tilslag på eksterne virkemidler. Forskningsrådets ordning for unge forskertalenter er en innfallsport. Det er viktig at det finnes en egen konkurransearena for yngre forskere for å kunne bygge karriere. Programmet tilbyr driftsmidler, mentorordning og en samlingsbasert «opplæringsdel» for å bygge en internasjonal karriere. Fokus på utvikling av individuelle karriereplaner hvor tilslag på eksternt finansierte prosjekter er avgjørende for eksempel opprykk til professor, tilgang til gode internasjonale nettverk, faglig synlighet etc.

Onsager Fellows (rekrutteringsprogram)

Rekruttering på innstegsvilkår. De som ansettes skal kvalifisere seg til professor i løpet av 6-7 år. NTNU tilbyr startpakker. Ved utlysning prioriterer fakultetene fagområder som skal styrkes. I den vurderingen står det sentralt at stillingene utlyses på områder som er attraktive for gode søkere som kan bidra til å utvikle fagmiljøene. Dette betyr fagområder der NTNU allerede har sterke/internasjonalt anerkjent fagmiljøer, og der vi har konkurransedyktig forskningsinfrastruktur. Flere fagmiljøer har kobling mot et forskningssenter (SFF, SFI/FME). De som ansettes i innstegsstilling er avhengige av tilslag på eksterne virkemidler for å få bygget CVen sin, og kvalifisere seg til professor. Vår erfaring med virkemiddelet er at vi rekrutterer sterke forskere som er i stand til å konkurrere om eksterne forskningsmidler. Mange av disse blir derfor tatt opp på vårt Stjerneprogram.

For mer erfarne forskere er sentervirkemidler (SFF, SFI, FME) viktige i tillegg til fri forskningsstøtte og tematiske utlysninger. Senterne skal søkes innenfor strategisk prioriterte områder. Før søknader sendes inn har vi derfor prosesser med krav til ledelsesforankring.

SFF er et grunnforskningsvirkemiddel, mens SFI/FME er innenfor nasjonale prioriterte områder hvor NTNU har sterke fagmiljøer. Felles for de tre sentervirkemidlene er at NTNU også bruker av egne ressurser. Tilslag på sentrene utløser egenfinansiering i form av forskningstid til fast vitenskapelig ansatte, bruk av interne rekrutteringsstillinger og strategiske midler (penger). Sentrene prioriteres gjennom tildelinger til infrastruktur og utvikling av arealer.

Sentrene er attraktive rekrutteringsarenaer for fast vitenskapelig ansatte og til rekrutteringsstillinger (ph.d. og post doc). De bidrar til å bygge sterkere fagmiljø og skaper økt faglig synlighet for NTNU. Sentrene har mange masterstudenter som gir god kobling mellom forskning og utdanning. Sentrene blir et faglig tyngdepunkt som ofte skaper merverdi for hele fagmiljøet og ikke bare de som er tett integrert i senteret. Vi ser at det publiseres på høyt nivå i sentrene. Sentrene bidrar til sterke, internasjonale samarbeidsrelasjoner og er svært viktige for å skape langsiktige samarbeidsrelasjoner med offentlig sektor og næringsliv. Sentrene er med andre ord viktige virkemidler for at NTNU skal kunne lykkes med sin strategi.

Som fremhevet over er konkurransedyktiginfrastruktur nødvendig for å utvikle fagmiljø på høyt internasjonalt nivå. Institusjonene klarer ikke dette individuelt, og Forskningsrådets nasjonale satsing på forskningsinfrastruktur er avgjørende for at Norge bruker ressurser effektivt og evner å investere i viktig infrastruktur. Det som ikke dekkes gjennom ordningen er for eksempel drift, servicepersonell/tekniske stillinger og ombygging som er nødvendig for innstallering. Dette må prioriteres av forskningsinstitusjonene selv.

Vi etablerer nå et eget veikart for forskningsinfrastruktur på NTNU for å ha en enda bedre strategisk styring av dette. I tillegg kommer viktig infrastruktur av «ikke nasjonal» karakter dekkes av vertsinstitusjonene i sin helhet.

Når det gjelder forskerutdanning og karriereveier opplever vi at Forskningsrådet ofte har tolket sin rolle til å skulle være å veilede, kontrollere og instruere institusjonene. Det er feil bruk av ressurser. Som gradsgivende institusjoner er vi mer kompetente enn Forskningsrådet når det gjelder forskerutdanning. Strategier og handlingsplaner fra Forskningsrådet bidrar etter vår mening til å gjøre rollene uklare. Forskningsrådets ansvar er å utvikle virkemidler som kan bidra til gode karriereløp og mobilitet mellom sektorer.

Forskningsrådet er ikke det eneste strategiske nivået i forskningssystemet

I brevet tar departementet utgangspunkt i en [beskrivelse](#) av forskningssystemet delt i opp i tre nivåer. Politisk, strategisk og utførende. Dette er forskningssystemet sett ovenfra. Vi mener denne oppdelingen er en forenkling som egentlig ikke fanger opp sammenhengene i forskningssystemet godt nok. Forskning er ofte et virkemiddel for å oppnå mål på andre områder, slik det også kommer frem i *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning* (LTP). Det er mange ulike aktører som spiller en viktig rolle i å sette agendaen for kunnskapsutviklingen.

Vi mener at departementet i arbeidet med meldingen nettopp bør vurdere hva som skal være Forskningsrådets rolle i det norske systemet, og vi mener at det er grunnlag for å endre beskrivelsene av systemet med tre nivåer.

Det er tre forhold som vi mener taler for at ikke Forskningsrådet alene bør stå som et eget strategisk nivå i systemet. For det første er de som utfører forskning selv strategiske aktører. For de andre er Forskningsrådet avhengig av midlene som bevilges til dem fra Storting og regjering, og kan ikke bruke midler på andre formål. Og for det tredje, så er den internasjonale dimensjonen stadig viktigere i å sette den strategiske forskningsagendaen.

NTNU er iht. SSBs FoU-statistikk den største FoU-aktøren i den norske UH-sektoren, og dermed med stor sannsynlighet den norske virksomheten med høyest FoU-utgifter totalt sett. NTNU er ikke bare en forskningsutfører. Vår forskningsvirksomhet og de resultatene vi oppnår er i høyeste grad et resultat av universitetets egne strategiske vurderinger og

investeringer. Vår forskningsstrategi er koblet til den internasjonale fagutviklingen, til utdanningsvirksomheten vår, til omgivelsenes og samarbeidspartneres kunnskapsbehov, og selvfølgelig til politiske prioriteringer og føringer, nasjonale så vel som internasjonale.

I 2022 inngikk vi en ny [utviklingsavtale](#) med KD. Avtalen er en konkretisering av vår strategi og dekker hele bredden av vår virksomhet. Den inneholder flere strategiske mål og styringsparametere som setter retning for vår forskning. Med utviklingsavtalene har departementet en direkte dialog med universiteter og høyskolene om institusjonenes strategiske utvikling innen forskning. Forskningsrådet deltar ikke i denne dialogen. Dette er ett eksempel på at å beskrive Forskningsrådet som det strategiske nivået i det norske forskningssystemet er misvisende.

Forskningsrådet er viktig for at myndighetene og vi som universitet kan realisere våre mål innen forskning. Sett fra vårt ståsted er Forskningsrådet først og fremst et virkemiddel for at vi kan lykkes med våre strategiske mål.

Forskningsrådets virkemidler påvirker våre strategiske vurderinger og forskningen vår. Det er åpenbart at tilgjengelige forskningsmidler påvirker hva vi legger tid og ressurser i. De store programsatsingene til Forskningsrådet er et godt eksempel, senterordninger som forskningssentra for miljøvennlig energi (FME) er et annet. Slike satsinger gir tydelig retning for hva det forskes på, og vrir innsats inn mot tema som samfunnet prioriterer.

Forskningsrådets virkemiddellportefølje dekker ikke alle fagområder eller temaer. Det er en naturlig vekselvirkning hvor også universitetene påvirker forskningsagendaen til Forskningsrådet og andre myndigheter. På noen områder er universitetene faglig i forkant av Forskningsrådets satsinger og prioriteringer. Kunstig intelligens er ett eksempel på at det har foregått kunnskapsutvikling i mange år uten at dette har stått veldig høyt på den politiske eller forskningsstrategiske agendaen til myndighetene. Kunnskapsutviklingen er uforutsigbar og av den grunn er det viktig at det finnes nok tilgjengelig midler i systemet også til forskning som ikke har en tematisk innretning.

Et annet forhold som gjør at Forskningsrådet ikke alene utgjør et strategisk nivå i forskningssystemet, er at noen departementer prioriterer forskning høyt, som f.eks. HOD, der midler til forskning kanaliseres til helseforetakene og disponeres strategisk gjennom samarbeidsorgan der UH-sektoren er representert og Forskningsrådet har en observatørstatus. Andre sektordepartementer har ikke forskning høyest på prioriteringslista som innebærer at forskningsmidler til noen viktige sektorområder for Norge kan være underdimensjonert i forhold til behovet for ny kunnskap og omstilling i sektoren. Heller ikke i de tilfellene kan Forskningsrådet påvirke den helhetlige strategiske innretningen på forskningen innenfor disse tematiske områdene. Forskningsrådet kan ikke flytte midler bevilget fra Stortinget til ett formål over til et annet, selv om rådet ut fra et

fagutviklings- eller samfunnsperspektiv mener at det kunne være fornuftig. Dette betyr at Forskningsrådet ikke er den eneste forskningsstrategiske aktøren i Norge.

Innen en del sektorer investeres det samlet sett for lite i forskning. Innen noen slike områder tar universitetene selv strategisk ansvar for den nasjonale kunnskapsberedskapen. Ett slikt eksempel er kunnskap om det bygde miljø (bygg, vei osv.). Det er et tema der det satses lite på forskning fra myndigheter og næringsliv i forhold til betydningen for samfunnet.

For det tredje bidrar internasjonalt samarbeid til å sette den strategiske agendaen innen forskning. FNs bærekraftsmål har som eksempel vært grunnlag for strategiske diskusjoner i hele vår organisasjon og har bidratt til å endre våre forskningsprioriteringer. Det er ikke slik at vi er avhengige av Forskningsrådet for å sette bærekraft på agendaen.

Vi henter stadig mer midler fra internasjonale kilder, som EU-kommisjonen. Den forskningsstrategiske agendaen settes også på globalt og europeisk nivå, ikke bare gjennom Forskningsrådet. De europeiske virkemidlene spiller sammen med de nasjonale om å sette den strategiske agendaen. Det europeiske forskningsområdet og samarbeidet og alliansene med fremtredende forskingsmiljøer over hele Europa bidrar til at norske miljøer deltar i forskningsfronten og slik endres også prioriteringene og fagutviklingen.

På hvilke områder bør vi ha nasjonale satsninger og når kan vi lene oss mer på EU? Hvordan bør konkurranseutsatt nasjonal og internasjonal finansiering utfylle hverandre?

Deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har hatt og vil fortsette å ha en økende betydning for kvaliteten og relevansen i norsk forskning. Den politiske enigheten om og langsiktige investeringen i at Norge skal være fullverdig medlem i rammeprogrammene er etter hvert en grunnpilar i det norske forskningssystemet. Det gjelder både med tanke på å utvikle den grunnleggende kunnskapsbasen, møte samfunnsutfordringer og styrke innovasjonsevnen i næringslivet.

Hovedbegrunnelsen for at Norge skal fortsette å investere betydelig summer i EUs forsknings- og innovasjonsprogrammer er at deltakelse i prosjekter finansiert av programmene hever kvaliteten på norsk forskning, gir tilgang til den internasjonale forsknings- og teknologifronten og muligheter for samarbeid med ledende internasjonale kunnskaps- og teknologimiljøer. Gjennom dette samarbeidet kan også norske miljøer bidra med sin kunnskap og ekspertise til å sikre gode løsninger.

På samme måte som Forskningsrådets evalueringsprosesser, bidrar søknads- og evalueringsprosessene til de europeiske rammeprogrammene til at norske

forskningsmiljøer blir gjenstand for internasjonal kvalitetsvurdering. Konkurransen utsatt finansiering er viktig for kvaliteten i norsk forskning, enten finansieringen kommer fra det nasjonale eller europeiske forskningssystemet og det er avgjørende at norske forskningsmiljøer har mulighet til å konkurrere om forskningsfinansiering både fra nasjonale og europeiske programmer. Når norske forskningsmiljøer i økende grad lykkes på den europeiske arenaen, er det et resultat av, og en dokumentasjon på at norsk forskning generelt holder høy kvalitet.

Samtidig - alle de store norske eksportnæringene hviler tungt på investering i kompetanse og forskning, som olje og gass, havbruk og aluminium. Det er ikke bare naturgitte fortrinn som har gjort at vi lykkes – men kunnskapsmessige. Dersom vi skal lykkes videre i konkurransen kan vi ikke overlate kunnskapsutviklingen til prioriteringer i EU, men være i front selv.

Pilar 1 Fremragende forskning

Det europeiske samarbeidet handler om å sikre den langsiktige og grunnleggende kunnskapsbasen. Godt samspill mellom de nasjonale programmene og de europeiske er avgjørende for å få dette til.

De nasjonale programmene vurderes ofte som nasjonale treningsarenaer for å lykkes i ERC og MSCA. Det er derfor viktig for norsk forskning og norsk forsknings omdømme at den nasjonale frie prosjektstøtten holdes på et høyt nivå. ERC-prosjekter kan sies å være en indikator på kvalitet i forskningen, en internasjonal standard som forskningsnasjoner og -miljøer vurderes i forhold til. Å legge til rette for at norske forskere og forskningsmiljøer kan lykkes i større grad i ERC og MSCA er viktig.

De sammenhenger som er etablert mellom Forskningsrådets og EUs programmer og virkemidler til støtte for grunnleggende nysgjerrighetsdrevet forskning har etter vår oppfatning vært vellykket. Virkemidler som *Unge forskertalenter* og *Sentre for fremragende forskning* har hatt en dokumentert betydning for norske forskningsmiljøers evne til å lykkes i European Research Council og Marie Skłodowska-Curie Actions.

Nasjonale ordninger bør ikke utformes slik at de dupliserer EUs ordninger. De nasjonale ordningene bør fungere som et springbrett til europeisk finansiering og innrettes slik. I dag ser vi tendenser til at nasjonale og europeiske virkemidler, på grunn av at de er utformet likt, virker gjensidig utelukkende. For eksempel er det de samme reglene for innen når man kan søke om forskerprosjekt for unge forskertalenter og ERC Starting Grant. Det kan føre til at man velger hvilket av virkemidlene man søker på.

Vi oppfatter at det er en godt forstått arbeidsdeling mellom den nasjonale forskningsinfrastruktursatsingen og infrastrukturprogrammet i EUs rammeprogram. Det er viktig at arbeidsdelingen og samspillet som er etablert videreføres og styrkes. Tilgang til norske forskningsinfrastruktur for europeiske forskere, og vice versa, er ofte utgangspunkt for etablering av faglige samarbeidsrelasjoner. Fortsatt betydelige nasjonale investeringer i konkurransedyktig forskningsinfrastruktur er en forutsetning for dette.

Pilar 2 Globale utfordringer og europeiske konkurranseevne

De tematiske programmene rettet mot å utvikle kunnskapsbaserte løsninger på de store samfunnsutfordringene ligger under Pilar 2 i Horisont Europa. I prosjekter som er finansiert av de tematiske programmene får norske forskningsmiljøer og offentlig og privat sektor mulighet til å bidra til å løse globale utfordringer i samarbeid med europeiske partnere i tverrsektorielle konsortier.

Vi kan ikke utelukkende stole på de europeiske programmene for å finansiere denne forskningen. Det er to viktige årsaker til det. For det første er det slik at selv om Norge har vært fullverdig medlem i EUs rammeprogrammer i en årrekke og har betydelig innflytelse på prioriteringene som gjøres for programmene, så er samtidig rammeprogrammene del av et større politisk system, den europeiske unionen, som Norge ikke har direkte innflytelse på. For et land som ikke er EU-medlem kan det være risikofyllt å lene seg i for stor grad på EUs prioriteringer. Vi kan ikke risikere at områder av nasjonal betydning bygges ned fordi det ikke kommer europeiske utlysninger på områdene.

For det andre er det stor konkurranse om europeisk forskningsfinansiering. Ofte avvises prosjekter og konsortier som har fått topp score i evalueringsprosessen av budsjettmessige årsaker. Også dette innebærer at stabil nasjonal finansiering innenfor områder av nasjonal - og internasjonal – betydning må være tilgjengelig.

Vi vurderer det slik at risikoen for at norske forskningsmiljø ikke vil engasjere seg i europeiske prosjekter fordi nasjonal finansiering er tilgjengelig, ikke lenger er like stor som det kanskje var for en del år tilbake. Statistikken over norsk deltakelse i Horisont 2020 og Horisont Europa viser at betydningen og merverdien av å delta i europeiske prosjekter er forstått i norske forskningsmiljø.

Pilar 3 Det innovative Europa

Vi viser også til vårt innspill om hvordan øke forskningsinnsatsen i næringslivet. Vi ser et potensial for at vi nasjonalt i større grad kan utnytte virkemidlene i Pilar 3 under Horisont Europa. Dels dreier seg som om å se den grunnleggende og den innovasjonsrettede forskningen i større sammenheng. Som tidligere pekt på ligger det en stort

innovasjonspotensial i den grunnleggende forskningen. Målrettede virkemidler som leder både de nasjonalt og europeisk finansierte grunnleggende prosjektene og resultatet fra disse mot innovasjonsvirkemidlene i Pilar 3 i EUs rammeprogram vil kunne bidra til at dette potensialet kan tas ut.

Gjennom deltakelse i EUs virkemidler kan norske bedrifter få tilgang til finansiering, kunnskap, teknologi og ressurser som bidrar til å styrke deres langsiktige konkurranseevne. De får utvidet sine nettverk og får tilgang til kompetanse og ressurser. Norske bedrifter får også muligheten til å påvirke at deres interesser og behov blir tatt hensyn til på europeisk nivå. En effektiv inngang til deltakelse er gjennom samarbeid med norske forskningsinstitusjoner. Vi vil derfor understreke betydningen av at norske virkemidler rettet mot næringslivet bør ha incentiver for europeisk samarbeid. Vi opplever at de næringsrettede virkemidlene i Forskningsrådet i for liten grad setter krav til deltakelse i EUs rammeprogram. Sammenhengen og koblingen mellom nasjonal finansiering og europeisk bør styrkes, synliggjøres og forutsettes. Virkemidlene under pilar 3 i Horisont Europa er særlig relevante og brukbare, samtidig som hovedtyngden av deltakelse vil foregå i de tematiske programmene i Pilar 2.

Kunstnerisk utviklingsarbeid

Universitets- og høyskoleloven slår fast at kunstnerisk utviklingsarbeid (KU) er en oppgave for universiteter og høyskoler på linje med utdanning, forskning formidling og innovasjon. KU er systematisk og planmessig, drevet av vilje til eksperimentering, og det tilfører nye faglige perspektiv basert på innsikt og erkjennelse som det bare er mulig å utvikle fra innsiden av de kunstneriske fagfeltene. Feltet bidrar med betydningsfulle perspektiver i møte med samfunnets komplekse behov og krav til omstilling. KU bidrar også med kunnskapsgrunnlag og kunnskapsutvikling for kreative næringer, næringer som har stadig større betydning for økonomi og sysselsetting, både i Norge og internasjonalt¹.

KU må sikres gode vilkår og da trengs det et samspill mellom institusjonenes egne midler og nasjonale virkemidler. En god og langsiktig finansiering av KU vil sikre forutsigbarhet for sektorens satsing på kunst og kultur, og for at fagområdene som inngår kan være med og møte store samfunnsutfordringer.

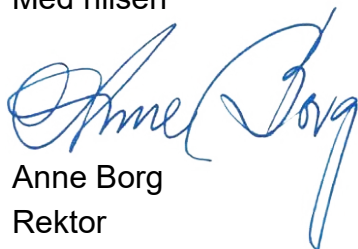
På nasjonalt nivå finnes det i dag få andre dedikerte finansieringskilder for KU enn *Program for kunstnerisk utviklingsarbeid* (PKU) som driftes av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Tilgjengelige midler til programmet er begrenset (ca 18 MNOK i 2023), og disse skal fordeles på fagmiljøer ved rundt 10 norske universiteter og vitenskapelige høyskoler. For tiden pågår en gjennomgang av tilskuddsordningene som blir forvaltet av HK-dir, og utlysningen av midler for 2024 er utsatt til etter budsjettbehandlingen i oktober.

---

¹ <https://www.rebuilding-europe.eu/>

NTNU mener at PKU har tjent sektoren og KU godt, selv om bevilgningene har vært lave, både ved at det har vært midler øremerket KU og ved at det har vært relevant kompetanse i administrasjon og styring av midlene. Det er ønskelig å opprettholde en egen nasjonal konkurransearena for eksterntfinansiering av KU, for å sikre kvalitet og kvalitetsutvikling. Denne bør etter NTNUs oppfatning i framtiden administreres av Forskningsrådet. I tillegg mener NTNU at Forskningsrådet bør åpne sine eksisterende porteføljer for KU-baserte prosjekter, og også stimulere til tverrfaglige prosjekter der KU inngår som en del. Innenfor Horisont Europa skjer dette allerede, særlig innenfor klynge 2 «Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn» og med etableringen av *EIT Culture and Creativity*. I løpet av de siste årene har det innen Horisont Europa kommet en rekke utlysninger der forskere fra kunst og estetiske fag inviteres til samarbeid med forskere innen vitenskap og teknologi. EUs *New European Bauhaus(NEB)* -initiativ² er en viktig overbygning for en europeisk satsing på KU og kultur. NEB vektlegger nødvendigheten av at grønn omstilling må bidra til gode hverdagsliv i lokalsamfunn som er bærekraftige, vakre og sosialt inkluderende. Kommisjonen har nylig foreslått at NEB skal bli et nytt samfunnsoppdrag innen Horisont Europa, og dette er et initiativ som Norge og Forskningsrådet bør støtte og ta del i.

Med hilsen

Anne Borg
Rektor

---

² [New European Bauhaus: beautiful, sustainable, together. \(europa.eu\)](https://europa.eu)